

Акмеологічні технології в підвищенні якості освіти

Особливості акмеологічних технологій обумовлені внутрішньою установкою суб'єкта на розробку та впровадження. Об'єктом технологізації стають особистісні зони розвитку людини, способи й засоби життєдіяльності, професійного становлення.

Структура акмеологічних технологій може бути представлена в такий спосіб:

- мета та задачі технології;
- методологічна основа;
- принципи розробки;
- умови технологічного процесу;
- аналіз конкретної ситуації;
- характеристики суб'єкта й об'єкта технології, особливості їхньої взаємодії;
- етапи, прийоми (стратегічні, тактичні) досягнення мети;
- способи прогнозування результатів;
- упровадження.

«Основна задача акмеологічних технологій - сформувати та закріпити у самосвідомості людини затребувану необхідність у самосвідомості, саморозвитку й самореалізації, що дозволяють спеціальними прийомами та техніками самоактуалізувати особистісне та професійне "Я"».

До акмеологічних можна віднести такі технології:

- ігрові (дидактична гра, технології ігromodelювання);
- технології психоконсультації;
- тренінгові технології;
- технології розвивального навчання;
- технологія особистісно зорієнтованого навчання;
- метод проектів.

Аналіз реалізованих у школі акмеологічних технологій.

Для школи важливою є кожна із зазначених вище технологій. Активне вивчення й апробація кожної з них ведуться в Росії, наприклад, в Опочненській середній школі. Ігрові технології та технологія розвивального навчання апробуються в початковій школі (теми самоосвіти вчителів, робота в 1-му класі за системою Ельконіна-Давидова: у 2007/08 навчальному році - із двох предметів (рідна мова, літературне читання), у 2008/09 навчальному році - з усіх предметів), використовуються вчителями основної та середньої школи при підготовці та проведенні нетрадиційних уроків, елективних курсів, занять за системою додаткової освіти.

Дидактичні ігри кардинально змінюють технологію навчання. Суть їх полягає в тому, щоб розбудити пізнавальну активність дитини, сприяти становленню самостійності в мисленні й діяльності. Навчальна дидактична гра - варіативна форма організації, що динамічно розвивається, цілеспрямованої взаємодії всіх її учасників при педагогічному керівництві з боку вчителя. Суть цієї форми складає взаємозв'язок імітаційного моделювання та рольової поведінки учасників гри у процесі рішення типових навчальних задач досить високого рівня проблемності. Гра розкриває особистісний потенціал дитини: кожний учасник демонструє свої власні можливості окремо й у спільній діяльності з іншими учасниками. Дитина виступає творцем не тільки ігрових ситуацій, а і власної особистості, вирішує питання самоврядування, знаходить шляхи та засоби оптимізації своєї діяльності, виявляє свої недоліки та вживає

заходи для їх усунення, учиться переборювати психологічні бар'єри у спілкуванні з різними людьми, удосконалює якості своєї особистості.

При організації навчальної діяльності в технології розвиваючого навчання Д. Ельконіна-В. Давидова основним об'єктом уваги виступає психологічний механізм цієї навчальної діяльності, тобто усвідомлення учнями процесу навчання. Результатом цілеспрямованої роботи з організації навчальної діяльності учнів, відповідно до теорії розвивального навчання, стає здатність, яку школярі здобувають, послідовно, самостійно й усвідомлено організовувати всі компоненти діяльності, тобто ставати суб'єктом діяльності. Ігрові й розвивальні технології сприяють розвитку в учнів ключових компетентностей, особистісних якостей, що врешті-решт впливає й на якість освіти. Наприклад, на початку й наприкінці 2007/08 навчального року серед учнів початкової школи було проведено вивчення їх психологічних особливостей. Серед об'єктів моніторингу на особливу увагу заслуговують такі характеристики: особливості уваги учнів, продуктивність їхньої уваги.

Отримані результати можна співставити з показниками якості навчання в цьому класі на початок і кінець навчального року: стабільні результати та позитивна динаміка в усіх навчальних предметах. Окрім того, моніторинг рівня розвитку навчальної мотивації в даному класі також свідчить про перевагу пізнавальних мотивів, усі учні прагнуть до досягнення успіху, мають високий рівень навчальної мотивації, завжди реалізують навчальні мотиви, мають високий ступінь розвиненості здібності до цілепокладання. Технологія особистісно зорієнтованого навчання є темою методичної роботи шкільного методичного об'єднання вчителів гуманітарного циклу.

Не менш значущим у контексті акмеологічної теорії є технологія, що отримала назву "метод проектів" і припускає орієнтацію на самостійну діяльність учнів, рішення певної проблеми, що передбачає використання різноманітних методів, засобів навчання, інтегрованих знань і вмінь з різних галузей науки, техніки, технології, творчих галузей. Для успішної реалізації методу проектів необхідні такі умови: наявність значущої проблеми та задачі; практична, теоретична й пізнавальна значущість передбачуваних результатів; самостійна (індивідуальна, групова, колективна) діяльність учнів; структурування змістовної частини проекту; використання дослідницьких методів.

Тренінгові технології та технології психоконсультації актуальні в роботі шкільного психолога й кожного класного керівника. До навчального плану введено валеологічні та психологічні курси ("Психологія спілкування", "Практикум із психології"), необхідні для вдосконалення учнів.

Професійний феномен акме можна виявляти та прогнозувати (діагностика); моделювати (конструювання еталона); простежувати у становленні й розвитку (корекція). Багатомірний феномен акме є образом-еталоном інтелектуальних, емоційно-почуттєвих, вольових, комунікативних характеристик людини та складових її здоров'я. Оптимальним результатом гуманітарно-технологічного розвитку й інтегрованим вираженням професійного акме є феномен конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможна людина - це фахівець (у нашому випадку - випускник школи), який має явні переваги в порівнянні з іншими фахівцями завдяки особистісному та професійному потенціалу. Вона здатна витримувати конкурси, вибори, умови середовища, що змінились, переборювати перешкоди, домагатись успіху в житті, професійній сфері, закріплювати цю успішність у свідомості інших людей і робити свої дії певною нормою для інших. У конкурентоспроможного випускника добре розвинені адаптаційні та технологічні здібності. Детермінантами конкурентоспроможності є інтелектуальні, емоційно-вольові, комунікативні переваги та складові здоров'я дитини.

Діяльність класного керівника, який працює у випускному класі, будується з урахуванням акмеологічних принципів і спрямована на формування у випускників навички побудови індивідуальної професійної й особистісної траєкторії розвитку. Цьому в чи малому ступені сприяють дані моніторингових досліджень, що допомагають класному керівнику коректувати свою діяльність. Використання акме-технологій дозволяє запропонувати механізм проектування, створення власної професійної й особистісної діяльності, це цілеспрямований процес, завдяки якому дитина усвідомлює чіткі перспективи своєї майбутньої професії, готується до добровільної активності в кар'єрному рості.

Акме-технології спрямовані на формування мотиву самоствердження. У зв'язку з цим пріоритетним для вчителя й керівника стає проблема розвитку навчальної мотивації учнів. Більше того, проведені дослідження показують, що учні старших класів, маючи високу мотивацію, тільки іноді (чи рідко) реалізують названі мотиви в навчальній діяльності. Менше половини учнів прагнуть до навчального успіху, для інших рівнозначними стають прагнення до успіху й недопущення невдачі. У переважній більшості учнів зовнішні та внутрішні мотиви виражені в однаковій мірі, при цьому навчальні мотиви в поведінці реалізуються досить рідко. Саме акме-технології допоможуть учням пізнати себе, свій внутрішній світ, усвідомити себе частиною соціуму.

Успішність соціалізації залежить від ціннісних орієнтацій і відносин, що складають ядро особистості. Багато в чому вона визначається запасом придбаних у школі знань, умінь і навичок, що будуть характеризувати дитину як суб'єкта діяльності. Кінцевий результат використання акме-технологій - стійка здатність до самостійного вибору, самовдосконаленню, самореалізації в мінливих соціокультурних умовах.

Управління проектувальними вміннями вчителів. Професійне становлення й розвиток педагога неможливі без сформованих проектувальних умінь. "У даний час професіоналізм учителя визначається його здатністю до діагностики, прогнозування й моделювання педагогічного процесу, інакше кажучи, рівнем володіння проектувальними вміннями". Учитель акмеологічної школи повинен бути дослідником, для якого надзвичайно важливими є аналітичні здібності, уміння визначати цілі та задачі своєї діяльності, планувати методичну роботу (з урахуванням характеру науково-методичної діяльності школи, потреб суб'єктів освіти та реальних можливостей освітньої установи), уміння формулювати прогнозовані результати та коректувати свою діяльність на основі даних педагогічного моніторингу. Проектувальні вміння необхідні вчителю-акмеологу для вибудовування свого професійного росту, визначення тих професійних вершин, досягнення яких буде сприяти підвищенню педагогічної майстерності та якості освіти.

Першою й однією з найбільш важливих складових проектувальної культури вчителя є цілепокладання. Постановка людиною скільки-небудь значущих життєвих цілей потенційно містить у собі елемент творчості. Однак реалізувати цей потенціал можуть далеко не всі люди. Із цієї точки зору їх можна в певній мірі умовно розділити на три категорії.

Перші - це ті, хто схильний пасивно чекати, що значущі цілі будуть для нього придумані та нав'язані кимсь ззовні. Протилежність даній групі складають ті, хто віддає перевагу особистісно значущим цілям самостійно знаходити та вільно вибирати. Природно, що між цими смугами існує досить велика проміжна група, що володіє якостями і першої, і другої, але переважно вибирає цілі із заданого ззовні стандартного переліку. Дійсно, здатність до творчості - це ще одна складова професійної культури вчителя акмеологічної школи.

Наступними за ступенем значущості треба назвати аналітичні й рефлексивні вміння вчителя, при чому тут маються на увазі не тільки вміння аналізувати проведений чи побачений урок, уміння вчителя коректувати свою діяльність на уроці в залежності від ситуації, а й уміння узагальнювати свій педагогічний досвід, визначати найбільш перспективні й особистісно значущі для методичного самовдосконалення теми. Від ефективності методичної роботи (включаючи психолого-педагогічний супровід навчально-виховного процесу) безпосередньо залежить результативність педагогічної праці, тобто якість освіти.

У зв'язку з цим цілком доречно розглядати систему роботи шкільного методичного об'єднання та його керівника зі створення умов для підвищення якості освіти. Сформовані в учителя проектувальні вміння є необхідною умовою для їх ефективного розвитку і в учнів, причому не тільки на старшому ступені, а і в учнів основної та частково початкової школи.